RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 217/2022 vp
4.1.2023

Rikosuhripäivystyksen lausunto hallituksen esityksestä laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Rikosuhripäivystys (RIKU) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esitykseen liittyen, mutta toteaa, että hallituksen esitys sisältää suurelta osin rikoksesta epäiltyjä koskevia uudistuksia ja ainoastaan muutamia rikoksen uhreja eli asianomistajia koskevia kohtia, minkä johdosta lausuntomme jää lyhyeksi. Samasta syystä emme ota kantaa lakialoitteisiin LA 57/2021 ja LA 91/2020.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uhreja ja todistajia koskevia muutoksia ainoastaan esitutkintalain 4 luvun 8 ja 18 §:ään sekä 9 luvun 4 §:ään, oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:ään ja oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 6 ja 24 §:ään.

Kannatamme kaikilta osin esitettyjä muutoksia, joiden tarkoituksena on parantaa rikosten uhrien asemaa. Ehdotetut lainsäädäntömuutokset ovat myös tarpeellisia, koska tällä hetkellä tuomioistuinten ratkaisut esimerkiksi seksuaalirikoksen uhrin henkilöllisyyden salaamisesta oikeudenkäyntiavustajan määräämistä koskevissa asioissa vaihtelevat käräjäoikeuksittain ja jopa käräjäoikeuksien sisällä eri tuomarien kesken. Uudistukset yhtenäistävät täten lain soveltamista ja parantavat siten uhrien oikeusasemaa taaten kaikille uhreille samat yhtäläiset oikeudet.

Lisäksi on erittäin kannatettavaa, että ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan asianomistaja rinnastetaan seksuaalirikoksen asianomistajaan ja häntä voidaan kuulla esitutkinnassa videotallenteelle ja hyödyntää sitten myöhemmin ko. tallennetta oikeudenkäynnissä ilman henkilökohtaista läsnäolovelvollisuutta.

Tältä osin haluamme kiinnittää huomiota Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuun KKO 2022:66, jossa on kysymys siitä, tuleeko hovioikeudessa kuulla henkilökohtaisesti 15 vuotta täyttänyttä läheissuhteessa tapahtuneiksi väitettyjen pahoinpitelyjen asianomistajaa, kun käräjäoikeudessa oli esitetty todisteena videotallenne alle 15-vuotiaan asianomistajan kuulemisesta esitutkinnassa.

Rikosuhripäivystyksen asiakastyössä tulee vastaan säännöllisesti tilanteita, joissa esitutkinnassa aikoinaan videolle kuultu asianomistaja on oikeudenkäynnin ajankohtana jo vanhempi, eivätkä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin ikää koskevat edellytykset enää täyty. Rikosuhripäivystyksen kokemuksen mukaan riippuu tuomarista, miten asiassa menetellään eli katsotaanko videotallenne vai kutsutaanko asianomistaja henkilökohtaisesti kuultavaksi. Vaikka Korkein oikeus antaa ennakkopäätöksessään oikeusohjeen, jonka mukaan tuomioistuimella on velvollisuus ilman lain nimenomaista säännöstäkin arvioida oikeudenkäynnin aikana asianomistajan erityisen suojelun tarvetta, on aina selkeämpää, jos asia ilmaistaan suoraan laissa.

Rikosuhripäivystys pyytääkin vielä harkitsemaan, tulisiko lakiin lisätä asiaa koskeva nimenomainen säännös tuomioistuimia koskien tai ratkaista muutoin käytännön ongelma siitä, miten asianomistajan kuulemisen suhteen menetellään tuomioistuimessa, mikäli häntä on esitutkinnassa kuultu videolle. Suomessa oikeudenkäynnit ovat useimmiten vasta vuosien päästä rikosilmoituksen tekemisestä eli ongelma on käytännön tasolla jossain määrin mittava ja hankaloittaa myös uhreja auttavien tahojen työtä, kun ei tiedetä varmuudella, voidaanko uhrille luvata, että hänen ei tarvitse mennä oikeudenkäyntiin henkilökohtaisesti paikan päälle.

Elisa Trejtnar
lakimies